

Tuluttut B - 2022

1. Ilinniartitsissutip inissisimanagera

Tuluttoorneq piginnaasassanik ilinniartitsissutaavoq, ilisimasassanik ilinniartitsissutaavoq kulturikkut ilinniartitsissutaavoq attaveqartarnermillu ilinniartitsissutaalluni, tassanilu najukkami nunarsuarmullu isiginnilluni oqaatsinik, kultureqarnermik inuiaqatigiinnilu pissutsinik suliaqarfiulluni. Ilinniartitsissummi aallaaviuvoq allannermik paasinneriaaseq annertusisaq, ilaatinneqarlutillu tuluit oqaasiinik oqalulluni allalluni atuineq aamma ilinniartitsissutip sammisai pillugit teoretiskimik ilisimasaqarneq.

2. Ilinniartitsissummi siunertat

Ilisimasat piginnaasallu

Ilinniartut tuluit oqaasiinik imatut ilisimasaqartigissapput oqaatsinillu imatut piginnaasaqatigissallutik tuluttut allattarissatigut oqaluttarissatigullu kukkuneqarpiangitsumik attaveqarsinnaassallutik. Ilinniartut tassunga atatillugu Tuluit Nunaanni, Amerikami sumiiffinnilu tuluttut oqaaseqarfiusuni allani inuiaqatigiinni pissutsit kulturillu pillugit ilisimasaqassallutik.

Ilikkagaqartarnermi sulinermilu piginnaasat

Ilinniartut oqaatsinik ilikkagaqartarnermi periusissiat naleqquttut atorsinnaassavaat aammalu ilinniartitsissumi suliasat assigiinngitsut suliarisinnaassallugit, taamaalillutik oqaatsitigut kulturikkullu ilisimasatik, oqaatsit pillugit paasinnittarnertik taamaalillutillu ilinniagaqarnermi piginnaasatik tamanut tunngasut ineriartortissallugit.

Inuttut inuillu akornanni attaveqatigiittarnermi piginnaasat

Ilinniartut tuluit oqaasiinik inuttut inuillu akornanni attaveqatigiittarnermi atuisinnaassapput, aammalu oqaatsit atorneranni annertunerusutigut qisuariaateqarsinnaassallutik ilaatigut taamaalillutik namminneq kinaassutsiminnik paasinnittarnertik ineriartortissallugu.

Kulturikkut inuiaqatigiillu akornanni piginnaasat

Ilinniartut tuluit oqaasii eqqukannersumik atorsinnaassavaat, taamaalillutik kulturit akornanni attaveqarsinnaassallutik, ilaatigut taamaalillutik namminneq kulturikkut tunngavimminnik paasinnittarnertik ineriartortissallugu. Ilinniartut ilinniatsissummi ilisimasatik Kalaallit Nunaanni pissutsinut sanilliussinnaassavaat aammalu nunarsuarmi qanilliarorfiusumi paasisassarsiornermi iliuuseqartarnermilu oqaatsit atorsinnaassallugit.

3. Ilikkagassatut anguniakkat imarisaalu

3.1 Ilikkagassatut anguniakkat

Ilinniartut ukuninnga piginnaasaqassapput:

Oqaatsinik piginnaasaqarneq:

- a. tuluttut oqaasivinnik assigiinngiaartunik allattarissatigut oqaluttarissatigullu paasinnissinnaassallutik,
- b. oqaatsinik piginnaasat allanngorartumik atorsinnaassallugit, tassanilu tullut oqaloqatigiinnerni oqallinnernilu peqataasinnaassallutik,
- c. attaveqarnermi inissisimaneq paasillugu suliani pissutsit pillugit tuluttut kukkuneqarpiannngitsumik eqqukannersumillu imminut atasumik aaqqissuulluakkamik oqaluttarissatigut allattarissatigullu saqqummiisinnaassallutik,

Oqaatsit, allatat kulturilu

- d. tuluttut oqaasertat assigiinngiaartut imarisaannik isummanillu nassuiaasinnaassallutik,
- e. inuiaqatigiinnut, kultureqarnermut, oqaluttuarisaanermut sulianilu tunngasunut tunngatillugu oqaasertat ataasiakkaat attuumassuteqartilersinnaassallugit,
- f. maannakkut oqaluttuarisaanermilu pissutsit nalilersornissaannut attuumassuteqartilernissaannullu Tului Nunaanni, USA-mi sumiiffinnilu allani tuluttut oqaluffiusuni oqaluttuarisaanikkut, kultureqarnikkut inuiaqatigiinnilu pissutsit pillugit tunngaviusumik ilisimasat atorsinnaassallugit,
- g. ilinniartitsissummi oqariartaatsit atorlugit sammisat nalinginnaasut ilinniartitsissummulu tunngasut pillugit oqaaseqaatigiit assigiinngitsut nalilersornissaassallugit nassuiarsinnaassallugillu,
- h. tuluttut ilinniakkani annertunerusuni paasisaqarsinnaasallutik aamma
- i. atortorissaarutit, quppersakkat paasissutissanillu pissarsivissat naleqquttut atorsinnaassallugit

3.2 Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnertit

Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnertit tassaapput:

- a) tuluit oqaasiini oqaasilerineq, tassunga ilanngullugit oqaaseqatigiilerineq, taaguineq, allattaatsit naqinnerillu,
- b) oqaatsit atorsinnaasat, oqaatsinik pilersitsineq aamma oqariaatsit assersuummik imallit
- c) oqaasertaliortarneq oqaasertaliallu imminnut atanerat,
- d) nalinginnaasunut sulianullu atatillugu attaveqatigeeriaatsit attaveqatigiittarnernilu periusissiat,
- e) oqaasertat isummaasa imarisaannik nalilersuineq,
- f) oqaasertat atuakkiornermi immikkoortuni pingaarnerni atuakkiorlut tuluttut oqaasillit atuakkiorneranni oqaasertat toqqakkat,
- g) oqaasertat atuakkianiinngitsut nutaanerusut toqqakkat,
- h) Tuluit Nunaanni USA-milu oqaluttuarisaanermi, kulturikkut inuiaqatigiinnilu pissutsit pingaaruteqartut aamma
- i) sumiiffinni allani tuluttut oqaluffiusuni oqaluttuarisaanermi maannakkullu pissutsit.

Ilinniartitsissutip imarisai pingaarnertit tassaapput tuluttut allat piviusut, suliareqqinneqanngitsut, ikittuinnaat eqqaassanngikkaanni, ilinniartitsissutip kulturimut tunngasortaani aallaveqartussat imaluunniit taakkununga atassuserneqarsinnaasut.

3.3 Illassutitut ilinniakkat

Ilinniartut taamaallaat pingaarnertut ilinniakkat atorlugit ilikkagassatigut anguniakkat angusinnaassanngilaat.

Illassutitut ilinniakkani pingaarnertut ilinniakkat takussutissiorneqassapput itisilerneqarlutillu ilinniartitsissumilu anguniakkat naapertorlugit ilinniartut ilinniakkani paasisaat annertusineqassalluni. Illassutitut ilinniakkani ilaapput oqaasertat oqariartaatsillu allat tuluttut oqaaseqarfiusunit tuluttullu ilinniakkani ilinniartitsissutinit allanit aallaaveqartut. Tuluttut oqaasertat atuakkiortunit tuluttut oqaaseqanngitsunit allanneqarnikut ilaatigut ilaapput. Aammattaaq illassutitut ilinniakkani pingaarnertut ilinniakkat atorlugit Kalaallit Nunaanni nunallu tamat akornanni pissutsinik sapinngisamik annertunerpaamik takussutitsisiisnaassallutik.

Illassutitut ilinniakkanik toqqaanermi ilinniakkap sammiviatut toqqagaq annertuumik apequtaassaaq. Ilinniakkat sammivianni niuernermi tuluttut ilinniartitsinermi niuernermik annertuumik ilassuteqassapput, tassungalu peqatigitillugu atuakkiat inuiaqatigiillu pillugit sammisat isiginiarneqassallutik. Ilinniakkat sammivianni teknologiimi illassutitut ilinniakkat tekniki pinngortitamillu ilisimatusarneq pillugu sammisanut attuumassuteqassapput, ilinniartut taamaalillutik teknologiimi pinngortitamillu ilisimatusarnermi taaguutinik pilersitseriaatsinillu paasisaqassallutik.

4. Ilinniartitsinerup aaqqissuunneqarnera

4.1. Ilinniartitseriatsimi periutsit

- a) Ilinniartitsinermi ilinniartut ilinniakkani qaffasissusiat ilisimasaallu aallaavigineqassapput.
- b) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq ilinniartitsisut ilinniartullu akornani ilikkagaqartarnermi oqaloqatigiittarnerattut sapinngisamik isikkulerlugu.
- c) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq ilinniartitseriaatsit assigiinngitsut paarlakaajaanegassallutik.
- d) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq ilinniartut soqutigisaat pisariaqartitaallu isiginiarneqassallutik, taaamaalilluni ilinniartut ilinniartitsissutip pissanganartuuneranik, naleqquttuuneranik soqutiginaruuneranillu misigisaqarnissamut periarfissinneqassallutik.
- e) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq ilinniagaqarnerup ingerlanneqarnerini ataasiakkaani sammisanilu ineriartortitsinermi ilinniartitsissut siuariarfiussalluni, tassa ilinniartitsissummi oqaatsit oqariartaatsillu ineriartorfiussallutik, taamaalilluni

ilinniartut namminneerlutik suliariaaseqarnissamik ajornakusoortunillu eqqarsartarnissamut piffissap ingerlanerani sungiusarneqassallutik.

- f) Ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq inuiaqatigiinnut avatangiiserisanut annertunerpaamik attuumassuteqalersillugu.

Oqaatsit, oqaasertat kulturilu sulinermi ataatsimoortinneqassapput, taamaalilluni ilinniartut oqariartaatsit, ilinniakkat attaveqatigiinnerullu akornanni erseqqarissumik atassuteqartitsisoqarneranik misigisaqassallutik. Tusarnaartarneq, atuartarneq attaveqatigiittarnerlu suliarineqassapput, ilinniartullu ataasiakkaat allattarissatigut oqaluttarissatigullu oqaatsitigut ineriartornerat oqaasiliortarnerallu salliutinneqassallutik. Sulinermi oqaatsit tassaanerussapput tuluttut oqaatsit.

4.2. Suleriaatsit

Ilinniartitsissummik suliaqarnermi ilinniartitsissummi pingaarnertut ilinniakkat ilassutitullu ilinniakkat aallaavigalugit sammisanut tallimaniit arfineq-marlunnut aaqqissuunneqassaaq. Pingaarnertut ilinniakkanik suliaqarnermi oqaasertat atuakkianeersut atuakkianeersuunngitsullu annerusumik tassaassapput suliareqqaarneqarsimanngitsut tuluillu oqaasivii atorlugit suliaassallutik. Holdini killiffimminni qaffassaasuni (C-miit B-mut) killiffik B aaqqissuunneqassaaq, ilikkagassat annertussusaat itisilerinissarlu piviusnngortikkumallugit minnerpaamik qulequttat tallimat ilaatinneqassapput.

Ilinniartitsissummi sulineq periutsillu atorneqartut assigiinngiaartinneqassapput toqqarneqarlutillu, taamaalilluni ilikkagaqartarnermi anguniakkat taparserneqassallutik. Suleriaatsimik toqqaaneq pisuni tamani assigiinngiaartitsinermik siuariartortitsinermillu periutsimik tunngaveqassaaq. Taamaammat ilinniartitsineq suleriaatsillu ilinniartitsisunit aqunneqarnerusut taarseriartuaarneqassapput ilinniartitsinermik suleriaatsinillu ilinniartunik nammineertitsinerusunik oqartussaaqataatitsinerusunik akisussaaqataatitsinerusunullu. Ilinniartitseriaaseq ilinniakkat imarisaannut tunngatillugu assigiinngiaartinneqassaaq, ilikkagassatullu anguniakkanut naleqqussarneqassalluni, taamaalilluni atuagarsorluni, sulilluni misileraallunilu sulineq isiginiarneqassallutik. Ilinniartut assigiinngiaarnerat, ilikkariaasiat pisariaqartitaallu annertuumik isiginiarneqassapput, ilinniartitseriaatsillu ilinniartut oqaatsinik ilinniarnemannik, qisuariartarnerannik ajornakusoortunillu eqqarsarsinnaanerannik siuariartortitsisut isiginiarneqassallutik.

Allattariarsorluni sulineq aaqqissuunneqassaaq, allatanik qulequttanillu sulianut aamma oqaatsinik ilikkariartornermut tapertaalluni. Allattariarsorluni sulineq immikkut sammisassatut ilaassaaq aaqqissuunneqassallunilu ilinniartup tuluit oqaasiisa aaqqissugaanerannik pisinnaasaqalersillugu allalluni saqqummiinermigut, kiisalu erseqqissumik nikerarluartumillu tuluttut eqqortumik oqalussinnaanngorlugu. Allattariarsorluni saqqummiisinnaanermik ilinniartitsineq imatut aaqqissuunneqassaaq, ilinniartut naliliiffigineqarlutik nalunaarfigineqarnertik tunngavigalugu namminneq

allataminnik naqqissuisinnaanissaannik sungiusarneqarlutik. Ilinniartitsinermi allalluni sulinerup ingerlasarnera, allariaatsit siunertamut naaperuttut ilanngullugit, aamma suliaq naammassisaq taassumalu pitsaassusai suliarineqassapput. Allalluni suliat ilinniartumut naliliissummik kalerriutigineqarneranni, ilinniartup qanoq pitsannguisinnaaneranut erseqqissumik innersuussuteqartoqartassaaq.

4.3 IT

Ilinniartut aallaqqaataaniilli it atorlugu suleriaatsinik ilinniartinneqassapput. It ilinniartitsinermit ilaavoq, aamma allalluni oqaluttariarsorlunilu attaveqatigiinnermut paasissutissiinermullu, paasissutissanik ujarlernermit aamma oqaatsitigut pisinnaasat inerisarnerannut misilerarnerannullu ikorfartuutitut atorineqassalluni. Oqaatsinik suliaqarnerup, It-p aamma suleriaatsit aqqissuunnerat imminnut ataqatigiinnerat ataatsimoortutut isigineqassaaq.

Ilinniartut atortussanik ilinniartitsissummut naapertuuttunik apersuusersuisumik ujarlernermit, immikkoortiterinermit toqqaanissamik paasissutissiinissamillu pisinnaasat inerisarneqassaaq. Ilinniartut tusagassiissutit digitaliusut attaveqatigiinnermut pingaaruteqassusiat ilisimasaqarfigilissavaat, tassuunakkut nunarsuaq tamakkerlugu aamma digitaliusumik ataatsimooqatigiiffinnut akisussaassuseqarlutik, apersuusersuillutik pissuserissaarnissamillu mianerinnillutik peqataasinnaaleqqullugit

4.4 Ilinniartitsissummi oqaatsit

Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq ilinniartut ilinniartitsissumi oqaatsinik aammalu ilinniartitsissummi oqariaatsinik paasinnittarnerat atuisarnerallu aqqissuussamik ineriartortinneqarluni. Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq ilinniartitsissutit siulianni oqaatsinik oqariaatsinillu ilinniartut piffissap ingerlanerani paasinnilluarsinnaatikkiartortillugit atuisinnaalluartikkiartortillugillu.

4.5 Ilinniartitsissutinut allanut atassuteqartitsineq

Ilinniartitsineq imatut aqqissuunneqassaaq piffissat ilaanni ilinniartitsissutit akornanni suliaqartoqartarluni ilinniartitsissutinilu ilisimasaqarfiulersunut sanilliutitsilluni. Ilinniartut tuluttut ilinniakkat ilaannik pissarsisarnermikkut ingerlatitseqqisarnermikkullu oqaatsinik oqaluttariarsorluni allattariarsorlunilu atuisinnaaneq attuumassuteqarnermi tassani annertusassavaat. Tuluttoorneq ilinniartitsissummi ilinniakkat pingaarnert ilassumillu ilinniakkat aallaavigalugit ilinniartitsissummi ilianniakkat imarisaannik atussuteqartitsinermit suliarineqartussanik takussutissiinissamut paasinarsaanissamullu tapersiissaaq.

5. Nalilersuineq

5.1 Ingerlaavartumik nalilersuisarneq

Ilinniartut ilinniartitsissutini killiffii aallaqqaasiullugu misissuineq atorlugu nalersorneqassapput, ilinniarnerrullu ingerlanerani misilitsinnernik malitseqartinneqassalluni.

Sammisat ataasiakkaat naammassereerneranni nalilersuisoqartassaaq, taamaalilluni ilinniartut ataasiakkaat ilinniartitsissutini killiffiup qaffasissusianik ineriartornermillu ersarissumik paasisaqassallutik, taamaalillunilu ilinniartitsinermi pissarsiat ataasiakkaarluni ataatsimullu qisuariaateqarnikkut annertusarneqassallutik. Ilinniartut ilinniartitsissummi ineriartornermik naliliinissamut sakkussaqarniassammata aammattaaq imminut nalilersorniarluni misilitsittoqartassaaq. Nalilersuinermi ilikkagassatut anguniakkat tunngaviussapput.

5.2 Mislitseriaatsit

Allattariarsorluni oqaluttariarsorlunilu misilitsittoqartassaaq.

Allattariarsorluni misilitsinneq

Allattariarsorluni misilitsinnernut tunngaviit marlunnet avinneqarput, tassanilu suliassat qitiusumiit suliakkiissutigineqartassapput. Suliassat tamarmik misilitsinnerup aallartinnerani tunniunneqassapput. Misilitsinneq 6 tiiminik sivisussuseqarpoq.

Suliassat immikkoortuanni siullermi atortut ikiuutit atorineqassanngillat. 1 tiimip qaangiunnerani suliassat immikkoortuanni siullermi akissutit katersorneqassapput.

Suliassat immikkoortuisa aappaanni ilinniartut toqqarsinnaavaat eqimattakkaarlutik kisimiillutilluunniit piareersarniarnerlutik. Eqimattakkaarluni piareersarnermi suliassat oqallisigineqassapput, allattuisoqarsinnaavorlu. Tamatuma kingorna soraarummeertussat suliassaq ataasiakkaarlutik akisassavaat ataqatigiissumik allallutik saqqummiinermikkut.

Oqaluttariarsorluni misilitsinneq

Klassini ataasiakkaani militseriaatsit marluk ataaniittut akornanni ilinniarfiit toqqaassapput:

Misilitseriaaseq a

Oqaluttariarsorluni misilitsinnermi oqaasertat ilisimaneqanngitsut atorlugit suliassat ilinniartut qulequtaasa ilaannut ataatsimut sammisamikkut attaveqartut tunngaviussapput.

Misilitsinnermi atortussat, annertussuseqassapput quppernermik nalinginnaasunik 2-3-nik imaluunniit immiussatut tusarnaarneqartutut 6-9 minutsinik sivisussuseqartutut taakkuluunniit akuleriisinnerisut. Misilitsinnermi ilaapput saqqummiineq, oqaloqatigiinneq, oqaaseqatigiinnik paasinninneq atassuteqartitsinerlu.

Piareersarnissamut 60 minutsit missaanni piffissaliisoqassaaq, soraarummeertumullu ataatsimut soraarummeerneq 30 minutsit missaanni sivisussuseqassaaq.

Misilitseriaaseq b

Oqaluttariarsorluni misilitsinnermi oqaasertat ilisimaneqanngitsut atorlugit suliassat tunngaviussapput, annertussuseqassallutillu sammisanut ilinniarsimasanut ataatsimut atasut

atorlugit quppernerit nalinginnaasut 5-8 missaanni. Misilitsinnermi ilaapput saqqummiineq, oqaloqatigiinneq, oqaaseqatigiinnik paasinninneq atassuteqartitsinerlu.

Piareersarnissamat 24 tiimit missaanni piffissaliisoqassaaq 24 tiiminilli sivikinnerunngitsumik, soraarummeertumullu ataatsimut soraarummeerneq 30 minutsit missaanni sivilissusseqassaaq.

Qupperneq nalinginnaasoq allaatigisanut tunngatillugu tassaavoq qupperneq naqinnernik akunnequsikkanik 2400-nik imaqartoq, taallanut dramamullu tunngatillugu titarnerit 30-t, elektroniskimik tusagassiissutitigut atortunut tunngatillugu minutsit pingasut.

Qulequttat misilitsinnermut tunngavissanut ilaasut, ataatsimoorlutik ilinniartitsissummi ilikkagassatut anguniagassat matussusissavaat.

5.3 Naliliinnermi tunngaviit

Soraarummeertut suliaqarnerminni ilikkagassatut siunertanik qanoq malinnitsiginersut nalilersuinnermi nalilerneqassaaq.

Allattarissanik misilitsinnermi soraarummeertup tuluit oqaasiinik atuisinnaanerani, suliaqarnerminni paasinnissinnaanera tuluttullu allattariarsorluni saqqummiinnermi pingaartinneqassapput. Akissut tamarmiusummik ataatsimut naliliinikkut karakteriliisoqassaaq, imaalilluguli suliaqarnerminni siullq 1/5-ilik naleqartinneqassallutik militsinnermilu immikkoortup aappa 4/5-imik naleqartinneqassalluni.

Oqaluttariarsorluni misilitsinnermi soraarummeertup kukkuneqanngitsumik eqqornerusumillu tuluttoorsinnaanera, nalilersuisinnaanera, oqaaseqatigiinnik siumut ilisimannigisanik nassuiaasiorsinnaanera atassuteqaateqartitsisinnaaneralu aammalu sammisami ilinniakkamik suliaqarnermi ilisimaligai pingaartinneqassapput. Aammattaaq nammineq isummaminik tunngavilersuutiminillu ingerlatitseqqiisinnaanera pingaartinneqassaaq. Soraarummeertup saqqummiinneranik ataatsimut nalilersuineq tunngavigalugu karakteriliisoqassaaq.